

УДК 69.003

А.А. Моголівець

аспірант

Київський національний університет будівництва і архітектури

СИСТЕМА ВИПЕРЕДЖАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Проаналізовано головні предиктори зміни фаз економічного циклу для будівництва. Пропонуються наступні показники: темп приросту споживацької впевненості, темп приросту підприємницької впевненості, темп приросту реального ВВП, темп приросту споживчих витрат, основного капіталу, запасів, безробіття, відношення приросту продуктивності праці до темпу зростання заробітної плати, інфляція, кредитна ставка, відсоток по депозиту, темпи зростання кредитування населення, темп приросту кредитування будівельних підприємств, темп приросту робіт по підготовці будівництва. Доведено можливість та доцільність здійснення антициклічне управління фінансовою стійкістю будівельних підприємств з урахуванням цих чинників.

Ключові слова: будівництво, економічний цикл, індикатори, будівельний процес, житлове будівництво

Вступ. Одним з досить розповсюджених методів прогнозування економічного розвитку країн є використання окремих випереджальних індикаторів або їх комплексу. У шістьдесятих роках минулого століття у США почали публікувати випереджальні показники, у дев'яності - для усіх країн-членів ОЕСР було побудовано випереджальні показники, як і для Туреччини, Польщі, Угорщини, Кореї.

Відомо, що розвиток будівництва є випереджальним індикатором щодо розвитку економіки України: спад в будівельній галузі передуює спаду економічної активності в державі, а зростання обсягів будівництва – економічному розвитку більшості секторів економіки. Доцільним постає питання, чи є можливим визначення випереджальних показників для будівництва, а також індикаторів спаду і зростання для будівельної галузі. При цьому прогнозування тенденцій розвитку може базуватися як на експертних оцінках і опитуваннях будівельних підприємств, так і на екстраполяції даних, економіко-математичних моделях, методах нечіткого прогнозування тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Детальний аналіз причин циклічних коливань в будівництві проведено Скрипником А.Л., Ткаченком, які дослідивши коливання темпів введення в експлуатацію житла в багатоквартирних житлових будинках і темпи зростання обсягів будівельних робіт в Україні у 1990-2009 рр., визначили, що будівництво належить до галузей з чітко просліджуваною циклічністю. Автори стверджують [11, С.53]: «... будівельники під час кризи різко знижують обсяги будівництва, а нарощують їх як раз перед черговим економічним спадом. Якщо згадати, що переважна більшість проектів житлового багатоквартирного будівництва має тривалість біля трьох років, то стає зрозумілим, що реалізація переважної більшості таких проектів починається на піку попиту під час

економічного зростання, водночас час їх завершення припадає на дно попиту під час економічної кризи, що змушує будівельні організації зупиняти будівництво і загрожує їм банкрутством...».

Питання впливу економічних циклів на діяльність будівельного підприємства розглядаються досить фрагментарно [1-6] або взагалі для дослідження обирається одна із фаз циклу (зростання [7-8], криза [9-10] ч рецесія [11]). Прогонозування потреби в оборотних активах підприємства в залежності від сезонних коливань здійснено в праці [10], де автор доводить вплив сезонності на ділову активність будівельного підприємства в залежності від факторів внутрішнього середовища. Питання стрибків економічного розвитку підприємства та способів їх регулювання вирішуються у статті [12]

Низка робіт присвячена розробці системи антикризового управління будівельним підприємством [13-14], що також є тільки одним аспектом досліджуваної проблеми впливу циклів ділової активності на фінансову стійкість будівельного підприємства.

Формулювання цілей та завдання статті. Завданням статті є на основі аналізу літературних джерел виявлення індикаторів, які найбільш об'єктивно можуть сигналізувати про початок зміни фази економічного циклу для будівельної галузі України.

Основна частина. Успішне розв'язання стратегічних завдань антициклічного управління будівельним підприємством залежить від достатнього інформаційного забезпечення щодо змін ключових показників (індикаторів) на макро-, мезо- та мікро рівнях. Це вимагає створення і реалізації системи постійного моніторингу, яка була б задатна постійно в оперативному режимі інформувати про стан фінансової стійкості будівельного підприємства, вплив на неї фази економічного циклу т а дозволяла досліджувати напрями оптимізації фінансового стану на основі проаналізованих даних.

В основі моніторингу фінансової стійкості будівельного підприємства повинні лежати показники, які характеризують структуру, етап, глибину, фазу економічного циклу. При цьому в основу механізму антициклічного управління пропонується системний підхід, що дозволяє розглядати процес антициклічного управління як частину загальної системи управління фінансовою стійкістю будівельного підприємства.

Якщо зміна фаз економічного циклу ставить підприємство під загрозу втрати фінансової стійкості – воно здійснює заходи з метою запобігання кризи. По відношенню до економічного циклу основні макроекономічні показники можна розділити на проциклічна, протіциклічну і ациклічні по відношенню до динаміки ВВП. По відношенню до фази економічного циклу змінні діляться на випереджаючі, запізнілі і збігаються. Поява масштабних економічних циклів пов'язане з розвитком ринкової економіки, тому розвинені країни першими випробували прояв кризи.

Той чи інший показник може використовуватись як випереджаючий, якщо він:

- його зміни передують змінам загальноекономічної динаміки через зміну попиту і пропозиції;
- відображає очікування економічних агентів;

- раніше, ніж економіка в цілому, реагує на зміни економічної активності;
- використовується у якості випереджаючого показника в інших країнах або регіонах.
- коливання показника повинні мати циклічний характер, періоди зростання повинні чергуватися з періодами падіння;
- не повинно бути різких і не пояснених стрибків;
- дані повинні бути достатньо надійними;
- дані є порівнюваними протягом всього аналізованого періоду;
- статистична або інша інформація щодо динаміки показника повинна оперативно оновлюватися.

Для кожного показника, більш-менш задовольняє цим вимогам, необхідно знайти поворотні точки і зіставити їх з поворотними точками загальноекономічного циклу.

Ідея про використання випереджаючих показників для прогнозування зміни фаз циклу досить широко розповсюджена. Найчастіше використовують наступні методи відбору випереджаючих показників:

- теорії циклічного розвитку (фінансові та реальні фактори, внутрішні та зовнішні причини виявляються в динаміці з коливаннями ВВП);
- статистичний аналіз даних (виявлення проциклічних змінних, випередження або запізнювання на основі статистичного аналізу даних);
- експертні оцінки (проциклічна фінансові та макроекономічні змінні виявляються на основі суджень експертів).

Індикаторами, які можуть слугувати для визначення фази економічного циклу для економіки в цілому можуть слугувати темп приросту ВВП, темп інфляції, зростання реальних інвестицій, зайнятість, споживчі витрати, динаміка запасів, динаміка замовлень, продажі, розвиток ринку житла, ділові очікування бізнесу.

Для будівництва у якості факторів, які визначають фазу економічного циклу, можуть бути представлені наступними показниками: кількість малих будівельних підприємств, попит на нерухомість, темп інфляції, зростання середньогалузевої заробітної плати, безробіття, запаси, обсяги використаних будівельних матеріалів, запаси, кількість нових ділянок під будівництво тощо.

Предикторами зміни фаз циклу в літературі є відсоткові ставки, фінансовий ринок, фондові індекси, грошові агрегати, курс національної валюти, кредитний ринок, темп зростання кредитів населенню і підприємствам за вирахуванням темпів зростання персональних доходів, частка прострочених споживчих кредитів.

Для будівництва пропонуються наступні показники: темп приросту споживацької впевненості, темп приросту підприємницької впевненості, темп приросту реального ВВП, темп приросту споживчих витрат, основного капіталу, запасів, безробіття, відношення приросту продуктивності праці до темпу зростання заробітної плати, інфляція, кредитна ставка, відсоток по депозиту, темпи зростання кредитування населення, темп приросту кредитування будівельних підприємств, темп приросту робіт по підготовці будівництва.

Розробка та реалізація стратегії щодо антициклічного управління підприємством повинна базуватись на цільових орієнтирах щодо майбутнього

розвитку підприємства та ґрунтуватися на таких принципах формування механізму антициклічного управління:

1. Комплексність - необхідність усестороннього охоплення всіх аспектів діяльності підприємства в їх взаємозв'язку

2. Плановість - зміни, які здійснюються в рамках антициклічного управління, зачіпають основи його діяльності і тому повинні знаходити відображення в стратегічних планах підприємства, конкретизуючись через систему тактичних і оперативних планів

3. Адаптивність - можливість пристосування процесу антициклічного управління до змін.

Система антициклічного захисту будівельного підприємства має плануватися на усіх рівнях управління, що задіяні у процесі будівництва (табл. 1)

Таблиця 1 Характеристика рівнів антициклічного управління будівельного підприємства (Розроблено автором)

Рівень управління	Ознака	Організаційний рівень	Зв'язок із стратегією організації	Причини зменшення фінансової стійкості
Стратегічне управління (довгострокова перспектива)	Формування загальної політики, визначення цілей антициклічного управління	Верхня ланка управління	Є частиною загальної стратегії організації, змінюється під дією зовнішніх і внутрішніх факторів довгострокової дії	Невизначеність навколишнього середовища (зміни податкової, законодавчої та нормативної баз), криза унеможливають стратегічне планування
Тактичне управління (середньострокова перспектива)	Формування окремих заходів у відповідності до стратегічного плану	Середня ланка управління	Конкретизує методи та форми антициклічного управління	Потреба в системі прогнозування змін фаз економічного циклу з урахуванням значної долі невизначеності.
Оперативне (короткострокова перспектива)	Управління повсякденною діяльністю, рухом ресурсів	Лінійні працівники	Є запорукою досягнення тактичних цілей в рамках єдиної стратегії	Потреба в системі оперативного моніторингу

Висновки. В сучасних економічних умовах проблема відповідності антициклічних заходів будівельного підприємства його стратегічним та тактичним

цілям стає особливо актуальною, адже як нестача ресурсів, втрата фінансової стійкості, зменшення значень головних фінансово-економічних показників підприємства можуть стати результатом антициклічного управління без належної підготовки. З огляду на це одним з основних завдань системи антициклічного регулювання є впровадження таких інструментів управління, які сприяють стійкому формуванню, розвитку та раціональному використанню усіх можливостей підприємства.

Недостатня комплексність та недостатнє інформаційне забезпечення, відсутність моніторингу змін фаз економічних циклів приводить зменшення фінансової стійкості будівельного підприємства, наслідком якої є зменшення платоспроможності, що в свою чергу призводить до порушення графіків погашення кредиторської заборгованості, порушення термінів поставок, зменшення якості, підвищення кошторисної вартості, несвочасного введення об'єктів в експлуатацію і, як наслідок, до зниження конкурентоспроможності будівельних організацій.

Список літератури:

1. Гойко А.Ф., Покровський Р.Л. Стан та основні тенденції інвестиційної і будівельної діяльності в Україні Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – Вип. 16. – К.: КНУБА, 2006.
2. Запечна Ю.О., Загорко П.П., Гриценко О.С., Мельник Л.В. Аналіз фінансового стану та прогнозування діяльності середніх підприємств будівельної галузі Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: Збірник наукових праць. – Вип.21. КНУБА, 2009. С. 100-105
3. Беленкова О.Ю. Система методів управління розвитком будівельного підприємства Економіка та держава - 2007. - № 9 (вересень). – С.38-42
4. Рубцова О.С. Моделювання інноваційно-інвестиційної діяльності в контексті адаптивної гнучкості будівельного підприємства Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2013, вип. 29.
5. Беленкова О.Ю. Вплив інвестиційної активності на обсяги будівельних робіт в Україні Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.: зб. наукових праць. – вип.30. – 2013. – С.17 -26.
6. Галінський О.М., Вахович І.В., Молодід О.О. Вплив показників діяльності будівельної галузі на споживання та випуск окремих будівельних матеріалів Будівельне виробництво. – 2014. – вип. 56.
7. Стеценко С.П. Інвестиції в інновації як фактор економічного росту України Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Херсон,- МУБІП, 2012.-С.47-50.
8. Беленкова О.Ю. Приріст власного капіталу як критерій розвитку будівельного підприємства Інвестиції: практика та досвід – 2008. - № 3 (лютий) – С.88 – 94.
9. Вахович І.В., Молодід О.О. Теоретико-методологічна база розробки стратегії будівельного підприємства з метою забезпечення економічної безпеки Вісник ХНУБА, –2013.- вип.73.
10. Беленкова О.Ю. Вплив економічної кризи на фінансовий стан підприємств виду діяльності «будівництво» Будівельне виробництво. Міжвідомчий науково-технічний збірник – 2010. - Вип. 52.- С.16 - 20.

11. Вахович І.В., Пінчук Ю.Б. Інвестиційні ризики фінансування житлового будівництва в Україні. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: збірник наукових праць. – К.: КНУБА. – 2008. – вип. 19.
12. Сорокіна Л.В. Діагностика й регулювання стрибків економічного розвитку підприємства. Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 2. - С. 93 - 100.
13. Нищев, С.К. Выживание предприятия строительной отрасли в ситуации деструкции рынка 2009 года – практические рекомендации : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gdeetotdom.ru/ analytics/building/1813396/>.
14. Гойко А.Ф., Сорокіна Л.В., Скакун В.А. Оптимізація управління бізнес-Оптимізація управління бізнес-процесами будівельних підприємств в умовах економічної кризи. Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №8. – С.58-66.

А.А. Моголивец

Система опережающих индикаторов для строительных предприятий Украины

Проанализированы главные предикторы изменения фаз экономического цикла для строительства. Предлагаются следующие показатели: темп прироста потребительской уверенности, темп прироста предпринимательской уверенности, темп прироста реального ВВП, темп прироста потребительских расходов, основного капитала, запасов, безработица, отношение прироста производительности труда к темпу роста заработной платы, инфляция, кредитная ставка, процент по депозиту, темпы роста кредитования населения, темп прироста кредитования строительных компаний, темп прироста работ по подготовке строительства. Доказана возможность и целесообразность осуществления антициклического управления финансовой устойчивостью строительных предприятий с учетом этих факторов.

Ключевые слова: строительство, экономический цикл, индикаторы, строительный процесс, жилищное строительство.

А.А. Moholivets

The system of leading indicators for Ukrainian construction companies

The main predictors of the phase change of the economic cycle for construction are analyzed. The following indicators are proposed: the growth rate of consumer confidence, the growth rate of entrepreneurial confidence, the growth rate of real GDP, the growth of consumer spending, fixed capital, stocks, unemployment, the ratio of growth in labor productivity to the growth rate of wages, inflation, lending rate, interest on deposit, the growth rate of lending to the population, the growth rate of loans to construction enterprises, the growth rate of construction work. The possibility and expediency of realization of anticyclic management of financial stability of construction enterprises with the help of these factors is proved.

Key words: construction, economic cycle, indicators, construction process, housing construction

АРА:

Moholivets, Anton (2018). Systema vyperedzhalnykh indykatoriv dlia budivelnykh pidpriemstv Ukrainy. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn, 36, 51 – 56.

ДСТУ:

Моголівець А. А. Система випереджальних індикаторів для будівельних підприємств України [Текст] / А. А. Моголівець // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин, 2018. – Вип. 36. – С. 51 – 56.